

УДК 811.111'371'42

ФУНКЦІОНАЛЬНА ТИПОЛОГІЯ АНГЛОМОВНИХ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ – НАЗВ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЛЮДИНИ

Я.Ю. Манжос (Харків)

Стаття присвячена класифікації англomовних юридичних термінів – назв злочинів проти особи з точки зору фіксації їх дефініцій. Класифікація представлена для кожної лексико-семантичної групи.

Ключові слова: консубстанціональний термін, лексико-семантична група, спеціальний юридичний термін, технічний термін.

Манжос Я.Ю. Функциональная типология англоязычных юридических терминов – названий преступлений против человека. Статья посвящена классификации англоязычных юридических терминов – названий преступлений против человека с точки зрения фиксации их дефиниций. Классификация представлена для каждой лексико-семантической группы.

Ключевые слова: консубстанциональный термин, лексико-семантическая группа, специальный юридический термин, технический термин.

Ya.Yu. Manzhos. Functional classification of English language juridical terms – names of crimes against person. The article focuses on English language juridical terms – names of crimes against person classification based on the criterion of their definition fixation. The classification is presented for each lexico-semantic group.

Key words: consubstantial term, lexico-semantic group, special juridical term, technical term.

Дослідження термінології як напрям лінгвістичних студій, що не втрачає актуальності у сьогоденні, активно інтегрує набуття нового досвіду, зокрема використовує функціональний підхід до аналізу терміну.

З погляду цього підходу увага мовознавців прикута до:

- наявності двох сфер існування терміну – сфери фіксації та сфери реалізації (спеціальна література різних жанрів) [3];
- здатність терміну функціонувати лише у межах професійного спілкування або також і поза цими межами [2; 11];
- належність терміну до однієї або більше терміносистеми [5; 12].

Застосовуючи перелічені положення до об'єкту нашого дослідження – англomовних юридичних термінів на позначення злочинів проти людини – ми урахували особливості їх семантичної організації [7; 8; 9; 10].

Метою цієї статті є розробка функціональної типології досліджуваних юридичних термінів та встановлення корелятивних зв'язків між їхніми семантичними та функціональними параметрами,

зокрема наявністю / відсутністю дефініцій терміна у словнику певного типу, що визначає сферу його реалізації.

У сфері фіксації та сфері функціонування юридичних термінів, що позначають злочини проти людини, виявляється певна невідповідність: в узусі зареєстровано більше термінів ніж у лексикографічних джерелах. Виходячи з цього, усі зареєстровані одиниці поділяємо услід за Л.А. Важевою на *визначені* та *невизначені* [1]. Частина з проаналізованих 236 термінів, а саме 52 терміни (22%), є *невизначеними*, їх дефініції не зафіксовані у лексикографічних джерелах.

Аналіз значення таких термінів базувався на поясненнях, поданих у юридичних джерелах різних жанрів:

- у науково-навчальних виданнях [14; 17; 21; 29; 32; 36; 35];
- наукових статтях [13; 15; 16; 18; 19; 22; 23; 24; 25; 28; 31; 34; 37];
- урядових документах [33].

Аналіз значення двох термінів (*spousal homicide, multiple arson*) базувався на прозорості семантичної структури.

Решта з проаналізованих термінів, а саме 184 (78%), є **визначеними**, тобто їх дефініції зафіксовані у лексикографічних та довідкових джерелах. Тип лексикографічного джерела, де зафіксовано термін, вказує на можливості його використання: наявність дефініцій у лексикографічних та довідкових джерелах загальнонавчальної лексики свідчить про можливість використання терміну поза межами мови права, фіксація лише у юридичних словниках та довідкових джерелах – на можливість його функціонування лише у мові права. На цій підставі визначені терміни поділяємо на *консубстанціональні та галузеві*. Консубстанціональні терміни – це лексичні одиниці, “що зустрічаються як у повсякденному так і професійному мовленні” [2, с. 27], галузеві терміни – терміни, властиві певній галузі знання [6, с. 6].

Фіксація галузевих термінів не лише у юридичних словниках, а й у словниках інших наукових галузей, свідчить про можливість використання терміну не лише у юридичній, а й у інших терміносистемах, на основі такої фіксації відбувається поділ галузевих термінів. Так, серед термінів, що формують терміносистеми певної науки, виділяють міжгалузеві терміни та терміни вузькоспеціальні [5]. Проте, терміни “міжгалузеві” та “вузькоспеціальні” є неприйнятними під час аналізу саме юридичної підмови, оскільки термін “вузькоспеціальні” часто використовується на позначення одиниць, що функціонують лише у якійсь одній галузі права (наприклад, у трудовому праві): “вузькоспеціальні терміни – це терміни, що мають значення, характерні для якої-небудь спеціальності певної галузі” [6, с. 6]. Термін “міжгалузеві”, у свою чергу, використовується на позначення одиниць, що водночас функціонують у різних галузях права, наприклад, у нормативних документах трудового права та кримінального права: “міжгалузєва термінологія має значення для декількох галузей права” [12, с. 16-17]. Тому серед галузевих термінів виділяємо услід за А.П.Чирковим *спеціальні юридичні та технічні*. Спеціальні юридичні – це терміни, що функціонують лише у юридичній підмові, про це свідчить їх фіксація лише у юридичних словниках, а технічні терміни – терміни, що функціонують водночас у

юридичній підмові та у підмовах інших галузей науки / техніки, на що вказує їх фіксація не лише у юридичних словниках, а й у словниках інших галузей науки / техніки (“під технічними термінами розуміються терміни, що використовуються також в галузі культури, мистецтва, медицини та т.д.” [12, с. 16-17]).

Таким чином, дефініції консубстанціональних термінів зафіксовані у лексикографічних та довідкових джерелах загальнонавчальної лексики (словниках, енциклопедіях), дефініції спеціальних юридичних термінів зафіксовані лише у юридичних словниках та енциклопедіях, дефініції технічних термінів зафіксовані водночас у юридичних та економічних або комп’ютерних словниках та енциклопедіях. Дослідження юридичних термінів були проведені у значній кількості робіт ([4; 12]), але зважаючи на значний обсяг та розгалуженість юридичної терміносистеми, вважаємо необхідним дослідження окремих груп термінів у її межах. Детальний аналіз окремо по кожній лексико-семантичній групі термінів був проведений за допомогою бази даних електронних словників OneLook Dictionary Search [26].

У групі термінів на позначення **вбивства** (*homicide*) 46 термінів більшість (40) є визначеними, з них 37 функціонують за межами терміносистеми, отже є консубстанціональними (*homicide, murder, assassination, regicide, tyrannicide, parricide, avunculicide, nepoticide, sororicide, mariticide, uxoricide, filicide, prolicide, neonaticide, maternal filicide, paternal filicide, matricide, patricide, fratricide, infanticide, child murder, manslaughter1, manslaughter2, involuntary manslaughter, mass murder, double murder, democide, genocide, voluntary manslaughter, vehicular manslaughter, contract killing, ritual murder, lust murder, torture murder, gendercide, femicide, viricide*). Решта визначених термінів (3) є галузевими (*constructive manslaughter, unlawful act manslaughter, criminally negligent manslaughter*), при чому усі вони є спеціальними юридичними, адже їх дефініції містяться лише у юридичних словниках та довідкових джерелах, або мають позначки у лексико-

графічних та довідкових джерелах загальнозживаної лексики, що вказують на їх віднесення саме до мови права. Технічні терміни у цій групі не зафіксовані.

Решта термінів групи *homicide* (6) є невизначеними, до них відносяться: *multiple murder, serial murder, spree murder, spousal homicide, revenge homicide, confrontational homicide*. Аналіз значення цих термінів базувався на поясненнях, поданих у юридичних працях (*multiple murder, serial murder, spree murder, revenge homicide, confrontational homicide*) або на прозорості семантичної структури (*spousal homicide*). Визначені терміни складають 87% термінів цієї групи, невизначені – 13%.

У другій групі термінів, що позначають **прояви насильства** (напади, погане поведження та переслідування – *assault, abuse, harassment*) більшість з 47 одиниць складають визначені терміни (40). Консубстанціональними з них є 38: *abuse, abduction, kidnapping, child abduction, resisting arrest, acquaintance rape, aggravated assault, aggravated battery, assault, battery, child abuse, child molestation, child neglect, common assault, date rape, elder abuse, gang rape, gay bashing, granny-bashing, granny dumping, marital rape, mayhem, rape, sexual assault, spousal abuse, statutory rape, stranger rape, verbal assault, domestic violence, false imprisonment, sexual abuse1, sexual abuse2, harassment, racial harassment, religious harassment, sexual harassment, stalking, cyberstalking*. Решта визначених термінів (2) є галузевими (*parental kidnapping, physical assault*), при чому обидва терміни відносяться до спеціальних юридичних, їх дефініції містяться лише у юридичних словниках та довідкових джерелах. Технічні терміни серед термінів цієї групи не зафіксовані.

Решта термінів цієї групи (7) є невизначеними, до них відносяться: *husband battering, King Lear syndrome, male battering, rape by instrumentation, domestic battery, female battering, wife battering*. Аналіз значення цих термінів базувався на поясненнях, поданих у юридичній літературі (*female battering, rape by instrumentation, King Lear syndrome*) або у наукових юридичних статтях

(*husband battering, male battering, wife battering, domestic battery*). Визначені терміни складають 85% термінів цієї групи, невизначені – 15%.

У групі термінів на позначення **нанесення шкоди майну** (*criminal damage*), з 13 термінів майже усі, окрім одного (*multiple arson*), є визначеними (*criminal damage, vandalism, arson, revenge-motivated arson, vandalism-motivated arson, crime-concealment arson, excitement-motivated arson, extremist-motivated arson, profit motivated arson, serial arson, mass arson, spree arson*). Консубстанціональними з них є лише два (*vandalism, arson*), їх дефініції представлені не лише у юридичних словниках, а й у словниках загальнозживаної лексики. Решта системних термінів (10) є галузевими (*criminal damage, revenge-motivated arson, vandalism-motivated arson, crime-concealment arson, excitement-motivated arson, extremist-motivated arson, profit motivated arson, serial arson, mass arson, spree arson*), при чому більшість з них (9) є спеціальними юридичними, їх дефініції містяться лише у юридичній енциклопедії. До спеціально юридичних термінів відносяться: *revenge-motivated arson, vandalism-motivated arson, crime-concealment arson, excitement-motivated arson, extremist-motivated arson, profit motivated arson, serial arson, mass arson, spree arson*. Термін *criminal damage* є технічним, оскільки його дефініції містяться окрім юридичних джерел також у економічних словниках та довідкових джерелах.

Серед термінів цієї групи невизначеним є лише один – *multiple arson*, його визначення у лексикографічних джерелах не зафіксоване, аналіз терміну базувався на прозорості семантичної структури. Отже, визначені терміни складають 92% термінів цієї групи, невизначені – 8%.

Серед термінів, що позначають **порушення володіння** (*Trespass*), з 7 лише два (*trespass та burglary*) є визначеними, при чому обидва вони є консубстанціональними. Галузеві терміни серед термінів цього мікрополя незафіксовані.

Решта термінів цієї групи (5) є невизначеними (*commercial burglary, household burglary, residential burglary, aggravated burglary, distraction burglary*), їх дефініції у лексико-гра-

фічних джерелах не зафіксовані, пояснення отримані з науково-популярних статей (*commercial burglary, residential burglary, distraction burglary*), з навчальної юридичної літератури (*household burglary*) або з актів британського парламенту (*aggravated burglary*). Визначені терміни складають 29% термінів цієї групи, невизначені – 71%.

У групі термінів на позначення **крадіжки** (*theft*) з наявних 80 термінів переважна більшість (59) є визначеними (*theft, larceny, shoplifting, mixed larceny, simple larceny, petty larceny, grand larceny, joyriding, art theft, metal theft, street sign theft, data theft, medal theft, podslurping, bluebugging, bluesnarfing, pocket picking (pickpocketing), pilferage, fraud, internet fraud, credit card fraud, mail fraud, wire fraud, check fraud, computer fraud, identity fraud, telemarketing fraud, check kiting, pharming, phishing, data diddling, the salami technique, forgery, counterfeiting, fraudulent reporting, price fixing, product fraud, false advertising, employment fraud, intellectual property theft, supply and equipment pilferage, embezzlement, accounting embezzlement, white-collar crime, securities fraud, insider trading, stock manipulation, boiler rooms, churning, insurance fraud, extortion, blackmail, money laundering, corruption, bribery, theft of services, film piracy, commercial bribery, compound larceny, telemarketing fraud*). З них 51 є консубстанціональним (*theft, larceny, shoplifting, mixed larceny, simple larceny, petty larceny, grand larceny, joyriding, art theft, metal theft, street sign theft, data theft, medal theft, pocket picking (pickpocketing), pilferage, fraud, internet fraud, credit card fraud, mail fraud, wire fraud, check fraud, computer fraud, identity fraud, telemarketing fraud, check kiting, pharming, phishing, data diddling, the salami technique, forgery, counterfeiting, price fixing, false advertising, employment fraud, embezzlement, white-collar crime, securities fraud, insider trading, stock manipulation, boiler rooms, churning, insurance fraud, extortion, blackmail, money laundering, corruption, bribery, theft of services, film piracy, commercial bribery, compound larceny, telemarketing fraud*). Решта визначених термінів

(8) є галузевими (*podslurping, bluebugging, bluesnarfing, fraudulent reporting, product fraud, intellectual property theft, supply and equipment pilferage, accounting embezzlement*), при чому усі вони відносяться до технічних термінів, їх дефініції та пояснення містяться окрім юридичних джерел також у економічних довідкових джерелах (*fraudulent reporting, product fraud, intellectual property theft, supply and equipment pilferage, accounting embezzlement*) та у комп'ютерних (*podslurping, bluebugging, bluesnarfing*). Спеціальних юридичних термінів у цій групі незафіксовано.

Решта (21) термінів цієї групи є невизначеними: *hard insurance fraud, soft insurance fraud, health care fraud, bankruptcy fraud, check forgery, business fraud, data leakage, household theft, personal theft, bicycle theft, motor vehicle theft, theft from vehicle, film piracy, worker's compensation fraud, health care insurance fraud, life insurance fraud, home insurance fraud, auto insurance fraud, valuation fraud, mortgage fraud, mass marketing fraud*. Аналіз значення цих термінів базувався на поясненнях, поданих у: юридичній науково-навчальній літературі (*data leakage, motor vehicle theft*); юридичних наукових статтях (*hard insurance fraud, soft insurance fraud, health care fraud, bankruptcy fraud, check forgery, business fraud, household theft, personal theft, bicycle theft, theft from vehicle, film piracy, worker's compensation fraud, health care insurance fraud, life insurance fraud, home insurance fraud, auto insurance fraud, valuation fraud, mortgage fraud, mass marketing fraud*). Визначені терміни складають 74% термінів цієї групи, а невизначені, відповідно, – 26%.

У зоні перетину *Property crime* та *Violent crime*, а саме у групах *robbery* та *terrorism* більшість з 41 терміну є визначеними (29). З них 28 є консубстанціональними, вони можуть функціонувати і за межами терміносистеми (*robbery, bank robbery, train robbery, highway robbery, carjacking, bikejacking, hijacking, skyjacking, aggravated robbery, armed robbery, terrorism, political terrorism, nationalist terrorism, left wing terrorism,*

right wing terrorism, non-political terrorism, psychic terrorism, ethnic terrorism, religious terrorism, international terrorism, domestic terrorism, nuclear terrorism, bioterrorism, chemical terrorism, ecoterrorism2, cyberterrorism, narcoterrorism, ecoterrorism1). Лише один з визначених термінів є галузевим (*simple robbery*); цей термін відноситься до спеціальних юридичних, його дефініції містяться лише у юридичних словниках та довідкових джерелах.

Решта термінів цієї групи (12) є невизначеними. Аналіз їх значення базувався на поясненнях, поданих у юридичній науково-навчальній літературі (*criminal terrorism, electromagnetic terrorism, gang-related robbery*), або на поясненнях, поданих у наукових юридичних статтях (*commercial robbery, store robbery, street robbery, ATM robbery, domestic robbery, acquaintance robbery, homeless robbery, strong-arm robbery*).

Визначені терміни складають 71% термінів цієї групи, невизначені – 29%.

Викладене свідчить, що значення терміну як властивість мовної системи і реалізація значення у спілкуванні мають певні корелятивні зв'язки. Результати дослідження дають підстави дійти висновку, що юридичні терміни на позначення злочинів проти людини можуть вживатися не лише у фаховому спілкуванні юристів (неконсубстанціональні галузеві), а також у фаховому спілкуванні представників інших спеціальностей (неконсубстанціональні технічні) та у нефарховому спілкуванні (консубстанціональні).

Перспективою роботи є аналіз функціонування юридичних термінів на позначення злочинів проти людини у різних типах англійського дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Важева Л.А. Некоторые принципы систематизации терминов и понятий (на материале социологии) / Л.А. Важева // Место терминологии в системе современных наук (Тезисы докладов и сообщений). – М.: Изд-во Москов. ун-та, 1970. – С. 71-75. 2. Гринев С.В. Введение в терминоведение / С.В. Гринев. М.: Москов. лицей, 1993. – 309 с. 3. Даниленко В.П. Русская терминология: Опыт лингвистического описания / В.П. Даниленко. – М.: Наука, 1977. – 244 с. 4. Дердя Е.Т. Словотвірні та структурно-семантичні

характеристики англійських юридичних термінів. – Київ: КНУ, 2003. – 284 с. 5. Лейчик В.М. Терминоведение: предмет, методы, структура / В.М. Лейчик. – М.: Изд-во ЛКИ, 2007. – 256 с. 6. Макеева М.Н. Технический перевод в повседневной жизни: учеб. пособие для студентов инженер.-тех. спец. / М.Н. Макеева, С.В. Начерная, О.В. Чуксина. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. тех. ун-та, 2004. – 160 с. 7. Манжос Я.Ю. Макрополе PROPERTY DAMAGE у семантичному просторі CRIME / Я.Ю. Манжос // Матеріали VIII Всеукраїнської наукової конференції: Каразинські читання: Людина. Мова. Комунікація. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – С. 180-181. 8. Манжос Я.Ю. Мікрополе ASSAULT у семантичному просторі CRIME / Я.Ю. Манжос // Нова філологія: зб. наук. праць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2009. – № 34. – С. 89-94. 9. Манжос Я.Ю. Макрополе HOMICIDE у семантичному просторі CRIME / Я.Ю. Манжос // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. Випуск 56. – № 837. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – С. 144-149. 10. Манжос Я.Ю. Макрополе THEFT у семантичному просторі CRIME / Я.Ю. Манжос // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – № 47 – С. 207-211. 11. Моисеев А.И. О языковой природе термина / А.И. Моисеев // Лингвистические проблемы научно-технической терминологии: сб. статей / Коллект. автор. – М.: Наука, 1970. – 231 с. 12. Чирков А.П. Грамматическое толкование норм уголовного закона / А.П. Чирков // Уголовное и уголовно-процессуальное законодательство: Проблемы эффективности и практика применения: сб. науч. тр. – Калининград: Калининград. гос. ун-т, 1996. – 97 с. – Режим доступу: http://www.chibl.ru/lib/study/pravo/EHffektivnost'_zak-dat-va.html 13. Bankruptcy Fraud. Режим доступу: http://www.joffelaw.com/bankruptcy_fraud.asp 14. Brookman Fiona. Understanding homicide / Fiona Brookman. London: Sage, 2005. – 355 pp. 15. Check forgery (internet crime; the simple truth). – Режим доступу: <http://www.sheriffleefl.org/prevention/economiccrime/CheckForgery.pdf> 16. Crime in England and Wales 2006/07. Режим доступу: http://www.homeoffice.gov.uk/rds/crimeew0607_tables_bvv.html 17. Croall Hazel. Crime and society in Britain / Hazel Croall. Addison Wesley Longman Limited, 1998. – 359 pp. 18. Film piracy (the film piracy problem) Режим доступу: http://www.storyofmovies.org/pdfs/film_piracy_teachers_guide.pdf; 1. Fort Sam Houston. News Leader: incident reporting guide. Режим доступу: <http://www.chicagofop.org/exams/Other%20References/>

- IR_Guide.pdf 19. Fraud. – Режим доступу: <http://www.criminalattorney.com/pages/crimes/fraud.htm>
20. High-Impact Terrorism: Proceedings of a Russian-American Workshop. – Режим доступу: http://www.nap.edu/catalog.php?record_id=10301
21. Identity theft\fraud. – Режим доступу: http://www.londonderrynh.org/policedept/police_023.htm
22. Insurance Fraud. – Режим доступу: <http://www.gmacinsurance.com/learning-center/insurance-basics/insurance-fraud.asp>
23. Matthews Roger. Armed robbery: two police responses / Roger Matthews. – Режим доступу: <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/prgpdfs/fcdps78.pdf>
24. MEN'S ISSUES LIBRARY. – Режим доступу: <http://mensightmagazine.com/Library/husbatter.htm>
25. OneLook Dictionary Search. – Режим доступу: <http://www.onelook.com/>
26. Portsmouthpolice.Definitions. – Режим доступу: <http://www.portsmouthva.gov/ppd/ArrestIncidents/definitions.pdf>
27. PRNewswire. – Режим доступу: <http://www.prnewswire.co.uk/cgi/news/release?id=119357>)
28. Reid Sue Titus. Crime and criminology / Sue Titus Reid. The McGraw-Hill Companies, Inc., 2000. – 540 pp.
29. Robbery. – Режим доступу: http://www.cambridgema.gov/CityOfCambridge_Content/documents/3%20Backup%20Robbery.pdf
30. SCOTTISH CRIME SURVEY 2003. – Режим доступу: <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2004/12/20379/48112>
31. Sourcebook of criminal justice statistics. – Режим доступу: <http://www.albany.edu/sourcebook/app8.html>
32. Theft Act 1968; Penal Code section 1170.95(h). – Режим доступу: http://info.sen.ca.gov/pub/93-94/bill/asm/ab_0101-0150/ab_112_cfa_930226_164448_asm_comm
33. Uniform crime reporting handbook. – Режим доступу: <http://www.justia.com/criminal/docs/uniform-crime-reporting-handbook/larceny-theft.htm>
34. W. Derrick. Gang Investigations: A Street Cop's Guide / Derrick Watkins, Richard Ashby. California: American Society of Law Enforcement Trainers, 2007. – 150 pp.
35. W. Grant. Political terrorism: Theory, Tactics and Counter-Measures / Grant Wardlaw. Cambridge: Cambridge University Press, 1989. – 248 pp.
36. Why Do Terrorists Choose Radiological Terrorism? – Режим доступу: http://www.nti.org/h_learnmore/radtutorial/chapter04_01.html

© Я.Ю. Манжос, 2010